

Investigation of interventional nursing graduate theses related to gynecological oncology in Turkey

Türkiye’de jinekolojik onkoloji ile ilgili yapılmış ve girişimsel olan hemşirelik lisansüstü tezlerinin incelenmesi

Fatma Nur Duman¹, Didem Şimşek Küçükkeleşçer²

¹ Arş., Gör., Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, fatmanurduman8@gmail.com, 0000-0001-9736-2769.

² Dr. Öğ. Üyesi, Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, didem.simsek@lokmanhekim.edu.tr, 0000-0003-0001-2581.

ABSTRACT

Aim: This research was conducted to examine the interventional postgraduate theses in the field of women’s health nursing related to gynecological oncology in Turkey. **Materials and Methods:** This research was conducted using the document analysis method. In the research, combinations of the words “gynecological cancer”, “gynecological oncology”, “nurse” were scanned in the National Thesis Center Database of the Council of Higher Education, and a total of 314 theses were reached. Fifteen theses, which were interventional and made by nurses, which allowed full-text access, were examined in more detail using the document analysis method. **Results:** The theses examined in the research were carried out between 2006-2021, 2 of which are master’s and 13 are doctoral theses. 4 of the theses were carried out in the department of nursing, 11 of them were carried out in the department of obstetrics and gynecology nursing. Although the aims of the examined theses vary, in general, the quality of life and well-being levels of gynecological oncology patients, their anxiety and depression status, symptom management after chemotherapy, the sexual life of patients, the awareness of patients and caregivers on this subject are theses. It was determined that most of the theses examined were in the experimental research type, and the results of the research showed that the patients experienced various problems in terms of quality of life and well-being, anxiety and depression, symptom management after chemotherapy, and sexual life, and that nurses made various interventions in this area. **Conclusions:** 15 interventional theses in the field of women’s health nursing related to gynecological oncology in Turkey have been reached, and in the studies reached, it has been determined that interventions related to gynecological cancers increase the quality of life of patients and are effective in symptom management.

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, Türkiye’de jinekolojik onkoloji ile ilgili kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan, girişimsel lisansüstü tezlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. **Gereç-Yöntem:** Bu araştırma, doküman analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında, “jinekolojik kanser”, “jinekolojik onkoloji”, “hemşire” kelimelerinin kombinasyonları taratılmış, bu şekilde toplam 314 teze ulaşılmıştır. Bunlar arasında 251 tez hemşireler tarafından yapılmadığından, 30 tez girişimsel olmadığından, 10 tez tekrarlı olduğundan, beş tezin tam metnine erişim izni olmadığından, üç tez kadın sağlığı hemşireliği alanı dışında yapıldığından dolayı kapsam dışı bırakılmıştır. Tam metin erişimine izin verilen 15 tez doküman analizi yöntemi kullanılarak daha ayrıntılı şekilde incelenmiştir. **Bulgular:** İncelenen tezler 2006-2021 tarihleri arasında yapılmış olup 2’si yüksek lisans, 13’ü doktora tezidir. Tezlerin 4’ü hemşirelik anabilim dalında, 11’i doğum ve kadın hastalıkları hemşireliği anabilim dalında yürütülmüştür. İncelenen tezlerin amaçları çeşitlilik göstermekle birlikte, genel olarak jinekolojik onkoloji hastalarının yaşam kalitesi ve iyi oluşluk düzeylerinin, anksiyete ve depresyon durumlarının, kemoterapi sonucu görülen semptom yönetiminin, hastaların cinsel yaşamının, hastaların ve bakım vericilerin bu konudaki farkındalıklarının araştırıldığı tezlerdir. İncelenen tezlerin çoğunun deneysel araştırma tipinde olduğu ve araştırma sonuçlarında hastaların yaşam kalitesi ve iyi oluşluk düzeyleri, anksiyete ve depresyon durumları, kemoterapi sonucu görülen semptom yönetimi ve cinsel yaşam konularında çeşitli olumsuzluklar yaşadığı ve bu alanda hemşirelerin çeşitli girişimlerde bulunduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Türkiye’de jinekolojik onkoloji ile ilgili kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan ve girişimsel 15 teze ulaşılmış ve ulaşılan çalışmalarda genel anlamda jinekolojik kanserler ile ilgili yapılan girişimlerin hastaların yaşam kalitesini artırdığı ve semptom yönetiminde etkili olduğu belirlenmiştir.

ARTICLE INFO/MAKALE BİLGİSİ

Key Words: Cancer, Gynecology, Nursing, Women’s Health, Gynecological Oncology

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Jinekoloji, Kadın Sağlığı, Kanser, Jinekolojik Onkoloji

DOI: 10.5281/zenodo.

Corresponding Author/Sorumlu Yazar: Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, fatmanurduman8@gmail.com, 0000-0001-9736-2769.

Received Date/Gönderme Tarihi: 15.05.2022

Accepted Date/Kabul Tarihi: 14.06.2022

Published Online/Yayınlanma Tarihi: 30.06.2022

GİRİŞ

Jinekolojik kanserler; kadın dış ve/veya iç üreme organlarının malign hastalıkları olarak tanımlanmaktadır (1). Jinekolojik kanserlerin tutulumu yer aldığı organa göre değişiklik göstermekte olup, bu grupta endometrium, over, serviks, vulva ve vajina kanserleri bulunmaktadır. Ülkemizde kanserler ile ilgili verilere bakıldığında; jinekolojik onkoloji hastalıklarının insidans ve mortalite olarak ilk on kanserin içerisinde olduğu görülmektedir (2).

Global Kanser Gözlemevi [Global Cancer Observatory (GLOBACon)] verilerine göre; 2020 yılında dünyada toplam 19 milyon 292 bin 789 yeni kanser vakası belirlenmiş ve bu vakalar arasında 9 milyon 958 bin 133 kişi kansere bağlı olarak hayatını kaybetmiştir. Tespit edilen bu yeni kanser vakalarının %3.1'inin serviks, %2.2'sinin uterin korpus, %1.6'sının over, %0.2'sinin vulva ve %0.1'inin vajina kanseri olduğu bildirilmiştir (3). Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de; 40-59 yaş arasındaki kadınların ilk on ölüm nedeni içerisinde; over kanseri yedinci, serviks kanseri ise dokuzuncu sırada yer almaktadır (4). Sağlık Bakanlığı'nın 2019 yılında yayınlamış olduğu Sağlık İstatistikleri Yıllığı'nın son verilerine göre ise, kadınlarda en fazla görülen kanser türleri içerisinde uterin korpus kanseri dördüncü, over kanseri yedinci ve serviks kanseri dokuzuncu sırada bulunmaktadır (5).

Kadın hayatının tüm devrelerinde görülme riski olan jinekolojik kanserlerin, kadınların yaşam kalitesini pek çok farklı yönden olumsuz etkilediği bilinmektedir. Sağlığı korumak ve yükseltmek, hastalık halinde yaşam kalitesinin olabilecek en üst düzeyde tutmak sağlık profesyonelinin en önemli sorumlulukları arasındadır. Hemşireler, sağlık kuruluşlarında hastalarla en fazla vakit geçiren ve hastaların diğer çalışanlara nazaran en kolay ulaşabildiği sağlık profesyonelleridir. Toplum ve bireyle bu denli iç içe olan hemşirelerin jinekolojik kanserler konusunda kadınlara danışmanlık yapması, uygun verilerle kadınları sağlık alışkanlıkları konusunda bilgilendirmesi ve uygun hemşirelik girişimleri ile kadınların hayat kalitelerinin yükseltilmesi gibi rollerini kullanması gerekmektedir (6). Hemşirelerin; kanseri önleme, tarama ve tanılamada danışmanlık yapma, hasta ve ailesini bir bütün olarak ele alarak bakım verme ve bakımın sürekliliğini sağlama, sağlık eğitimi verme, ekiple işbirliği içerisinde liderlik yaparak jinekolojik kanserli vakaları yönetme, kanser hastalığının bakımı ve hemşirelik girişimleri, hemşirelikle ilgili araştırma sonuçlarını analiz etme, değerlendirme ve araştırma alanları tanımlama, hasta savunuculuğu gibi jinekolojik kanser kontrolünün her evresinde önemli rolleri bulunmaktadır (7-9).

Bu araştırmanın amacı, jinekolojik onkoloji ile ilgili kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan, girişimsel lisansüstü tezlerinin incelenmesidir.

GEREÇ-YÖNTEM

Bu çalışma Türkiye'de jinekolojik onkoloji ile ilgili kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan, girişimsel lisansüstü tezlerinin incelenmesi amacıyla doküman analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Tezlerin taranması 17-26 Ocak 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup, arama motoru olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılmıştır. Taramada herhangi bir yıl sınırı yapılmaksızın tüm lisansüstü tezler taranmıştır. Kullanılan anahtar kelimeler "jinekolojik kanser", "jinekolojik onkoloji", "hemşire" kelimelerinin kombinasyonlarından oluşmuştur. Bu şekilde toplam 314 teze ulaşılmıştır. Bunlar arasından 251 tez hemşireler tarafından yapılmadığından, 30 tez girişimsel olmadığından, 10 tez tekrarlı olduğundan, beş tezin tam metnine erişim izni olmadığından ve üç tez kadın sağlığı hemşireliği alanı dışında yapıldığından dolayı kapsam dışı bırakılmıştır. Tam metin erişimine izin verilen 15 tez, yüksek lisans ve doktora tezleri şeklinde ayırdıktan sonra kronolojik sırayla doküman analizi yöntemi kullanılarak daha ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmada incelenen tezler 2006-2021 tarihleri arasında yürütülmüş olup 2'si yüksek lisans, 13'ü doktora tezidir. Tezlerin 4'ü hemşirelik anabilim dalında, 11'i doğum ve kadın hastalıkları hemşireliği anabilim dalında yürütülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Girişimsel Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin Tanımlayıcı Bilgileri

Tezin Yapıldığı Tarih	2006-2021	15
Tezin Türü	Yüksek Lisans	2
	Doktora	13
Tezin Yapıldığı Hemşirelik Anabilim Dalı	Hemşirelik Anabilim Dalı	4
	Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	11

Yüksek lisans tezleri incelendiğinde; araştırma tipi olarak iki tezin de tek gruplu ön test - son test ve yarı deneysel tipte olduğu görülmüştür. Değerlendirilen tezlerde araştırmacılar tarafından hazırlanan anket / soru formu, Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği, Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II, Kendi Kendine Vulva Muayenesi Bilgi Düzeyi Formu kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlerin sonuçlarına bakıldığında; genel olarak biseksüel ya da lezbiyen bireylere ve kadınlara jinekolojik kanserler ve kanserlerin belirtileri, risk faktörleri, erken tanı ve erken tanıya yönelik tarama programları, kadının dış genital organ anatomisi ve normalden sapmalar

Tablo 2. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Yüksek Lisans Tezleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Kullanılan Ölçüm aracı	Sonuç
BAŞOĞLU M. / 2020 (10)	Lezbiyen veya biseksüel kadınlarda kadın kanserlerine yönelik eğitimin jinekolojik kanser farkındalığına ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarına etkisi	Tek grupta ön test-son test ve yarı deneysel tipte araştırma	32 lezbiyen veya biseksüel kadın	Tanımlayıcı Bilgi Formu, Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği, Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II	Lezbiyen/biseksüel kadınların almış oldukları jinekolojik kanserlere yönelik eğitim, kadınların farkındalıklarını ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını olumlu yönde etkilemiştir.
KARAMAN R. / 2020 (11)	Vulva kanseri ve kendi kendine vulva muayenesine yönelik planlı eğitimin kadınların bilgi ve tutumlarına etkisi	Tek grupta ilk test - son test ve yarı deneysel tipte araştırma	45 kadın	Demografik form, Kendi Kendine Vulva Muayenesi Bilgi Düzeyi Formu	Kadınların kendi kendine vulva muayenesi yapma ve vulva kanserine yönelik bilgi eksiklikleri olduğu belirlenmiş, bu eksikliklerin verilen eğitimlerle giderilebileceği saptanmıştır.

gibi konular hakkında eğitim verilmesinin bireylerde farkındalık ve bilgi eksikliğini giderdiği saptanmıştır (Tablo 2).

Yapılan doktora tezleri incelendiğinde; araştırma tipi olarak dört tezin randomize kontrollü çalışma, üç tezin nitel yaklaşım ve nicel yaklaşımın beraber kullanıldığı iç içe karma araştırma deseni, iki tezin ön test-son test kontrollü deneysel, iki tezin deneysel tipte olduğu görülmüştür. Değerlendirilen tezlerin üçünde ölçüm aracı olarak “Yaşam Kalitesi Ölçeği / Kanser Hastası”, ikisinde “Beck Depresyon Ölçeği”, ikisinde “Beck Anksiyete Ölçeği”, ikisinde “Avrupa Kanser Araştırma ve Tedavi Organizasyonu Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlerin sonuçlarına bakıldığında; jinekolojik kanserli kadınlara uygulanan tedavilerin kadınların yaşam kalitesini olumsuz etkilediği, kemoterapiye bağlı gelişen bulantı-kusmanın yönetiminde akupresürün olumlu etki sağladığı, eğitim verilen vakalarda kemoterapiye bağlı ortaya çıkan semptomları ve bu semptomlarla başa çıkma yollarını bilme durumunun semptom yönetiminde etkili olduğu, hastaların yaşam kalitesinin tedavi sürecinde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca girişim olarak refleksoloji ve progresif kas gevşeme egzersizlerinin beraber uygulandığı vakalarda yorgunluk, anksiyete, depresyon ve ağrı düzeyinin azaldığı, yaşam kalitesinin arttığı, “Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği”nin güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğu, jinekolojik onkoloji tedavisi gören kadınlara cinsel danışmanlıkta PLISSIT Modeli kullanımının kadının cinselliğini ve cinsel sağlığını olumlu etkilediği, yapılandırılmış taburculuk programının jinekolojik onkoloji tanı kadınların yaşam

kaliteleri ve başa çıkma-uyum düzeylerini arttırdığı, Watson’ın İnsan Bakım Modeline temellendirilmiş refleksoloji uygulamasının, jinekolojik onkoloji hastası olup kemoterapi sürecindeki vakalarda yaşam kalitesini artırmada, depresyon ve anksiyete düzeyini azaltmada etkili olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

TARTIŞMA

Jinekolojik kanserler kadını benlik saygısı, doğurganlık, cinsel yaşam gibi pek çok farklı alanda olumsuz etkilediğinden dolayı özellikle ele alınması gereken bir konudur. Bu nedenle, kadınları bu denli olumsuz etkileyen kanserlerin nedenlerinin belirlenmesinin, korunma / tedavide uygun ve güncel stratejiler geliştirmenin gün geçtikçe daha fazla önem kazandığı ve bu noktada hemşirelere büyük sorumluluk düştüğü aşikardır. Bu doğrultuda, jinekolojik kanserler alanında hemşireler tarafından yapılan ve yapılacak olan araştırmalar önem kazanmaktadır. Bizim çalışmamız sonucumuzda, Türkiye’de jinekolojik onkoloji ile ilgili kadın sağlığı hemşireliği alanında 2 yüksek lisans tezi, 13 doktora tezi yapıldığı belirlenmiştir (Tablo 1). Ulusal literatürde konu ile sınırlı çalışma olmakla birlikte; Girgeç ve arkadaşlarının (2015), ülkemizde hemşireler tarafından jinekolojik onkoloji ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada sekiz yüksek lisans tezi, iki doktora tezine erişildiği belirlenmiştir. (25). Bizim sonuçlarımıza bakıldığında; yapılan tez çalışmalarının 12’sinin son 8 yılda yapıldığı belirlenmiştir. Bu durumun sebebinin, özellikle son 10 yılda hemşirelerin jinekolojik kanserler ile ilgili farkındalıklarının artması ve dolayısıyla tez çalışması

Tablo 3. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Doktora Tezleri

Yazar / Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Kullanılan ölçüm aracı	Sonuç
TAŞPINAR A. / 2006 (12)	Jinekolojik kanserli hastalarda kemoterapiye bağlı gelişen bulantı-kusma üzerine akupresürün etkisinin incelenmesi	Pre-post testli, deneysel araştırma	34 hasta	“Hasta Tanıtım Formu”, “Hasta Günlüğü”, “Bilek Bandına İlişkin Soru Formu”	Jinekolojik onkolojide kemoterapi alan hastalarda P6 (Neiguan) akupunktur noktasına uygulanan akupresürün bulantı ve kusmanın azaltılmasında etkili olduğu ve aynı zamanda bu noktaya yapılan akupresürün hastalarda antiemetik ilaç kullanımını azaltabileceği belirlenmiştir.
DEMİRİSOY G. /2008 (13)	Jinekolojik onkoloji hastalarında kemoterapiye bağlı semptomların yönetimi	Deneysel araştırma	100 hasta (50 hasta deney grubu, 50 hasta kontrol grubu)	“Görüşme Formu”, “Ön Test ve Son Test Formu”, “Durumluluk ve Sürekli Anksiyete Ölçeği”, “Yaşam Kalitesi Ölçeği/Kanser Hastası”, “Hasta Yakını Görüşme Formu”	Deney grubunda olup eğitim verilen vakalarda semptomlar ile başa çıkma yöntemlerini bilme durumlarının arttığı ve dolayısıyla yaşam kalitelerinin artarak, anksiyete düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.
BEYDAĞ KD. / 2010 (14)	Jinekolojik onkoloji hemşirelik uygulamalarına ilişkin akış şemalarının geliştirilmesi ve alana uyarlanması	Tek grup yarı deneysel araştırma	87 katılımcı	“Hemşire-Ebe Bilgi Formu”, “Akış Şemalarının Etkinliğini Belirleme Formları”	Katılımcılardan hemşire, üniversite hastanesi ve özel hastanede görev yapan, standartlaştırılmış hemşirelik bakımının elzem olduğunu düşünen, alanda akış şeması bulunmasını isteyenlerin akış şemalarına yönelik yorum ve değerlendirmelerinin daha pozitif olduğu saptanmıştır.
ALAN H. / 2015 (15)	Jinekolojik kanser hastalarında kemoterapi tedavisi sürecinde uygulanan progresif kas gevşeme egzersizleri ve refleksolojinin ağrı, yorgunluk, anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesi üzerine etkisi; randomize kontrol çalışması	Müdahaleli; randomize vaka kontrol çalışması	80 hasta (20 hasta gevşeme, 20 hasta refleksoloji, 20 hasta evşeme+ refleksoloji, 20 hasta kontrol)	“Veri Toplama Formu”, “Brief Ağrı Envanteri”, “Brief Yorgunluk Envanteri”, “Beck Anksiyete Envanteri”, “Beck Depresyon Envanteri”, “Yaşam Kalitesi Ölçeği/Kanser Hastası”	Progresif kas gevşeme egzersizi ve refleksoloji girişiminin beraber uygulandığı hasta grubunda, anksiyete, depresyon, ağrı ve yorgunluğun azaldığı, yaşam kalitesi düzeyinin arttığı bildirilmiştir.

Tablo 3. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Doktora Tezleri (Devam)

Yazar / Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Kullanılan ölçüm aracı	Sonuç
ALAN H. / 2015 (15)	Jinekolojik kanser hastalarında kemoterapi tedavisi sürecinde uygulanan progresif kas gevşeme egzersizleri ve refleksolojinin ağrı, yorgunluk, anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesi üzerine etkisi; randomize kontrol çalışması	Müdahaleli; randomize vaka kontrol araştırması	80 hasta (20 hasta gevşeme, 20 hasta refleksoloji, 20 hasta evşeme+ refleksoloji, 20 hasta kontrol)	“Veri Toplama Formu”, “Brief Ağrı Envanteri”, “Brief Yorgunluk Envanteri”, “Beck Anksiyete Envanteri”, “Beck Depresyon Envanteri”, “Yaşam Kalitesi Ölçeği/Kanser Hastası”	Progresif kas gevşeme egzersizi ve refleksoloji girişiminin beraber uygulandığı hasta grubunda, anksiyete, depresyon, ağrı ve yorgunluğun azaldığı, yaşam kalitesi düzeyinin arttığı bildirilmiştir.
TESKERECİ G. / 2016 (16)	Jinekolojik kanseri olan kadınlarda Watson'ın insan bakım kuramına temellendirilmiş hemşirelik bakımının semptom yönetimi, umudu destekleme ve yaşamda anlam bulmaya etkisinin incelenmesi	Nicel ve nitel yaklaşımın birlikte kullanıldığı iç içe karma araştırma deseni (Nicel aşaması, tek kör randomize kontrollü, nitel aşaması fenomenolojik yaklaşımla, bireysel derinlemesine görüşmelerle)	52 hasta (26 hasta girişim grubu, 26 hasta kontrol grubu)	“Kişisel Bilgi Formu”, “Kemoterapi Semptom Değerlendirme Ölçeği”, “Herth Umut Ölçeği”, “Yaşam Tutum Profili Ölçeği”	Watson'ın İnsan Bakım Kuramı'na göre düzenlenmiş hemşirelik bakımının jinekolojik onkoloji hastalarında semptom yönetimini sağladığı, yaşamda anlam düzeyleri ve umut düzeylerini artırdığı bildirilmiştir.
DAL NA. / 2017 (17)	Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve sosyal öğrenme kuramına dayandırılan planlı bir eğitim ile farkındalığın artırılması	Longitudinal metadolojik araştırma	700 kadın	“Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği Madde Havuzu”, “Uzman Değerlendirme Formu”, “Kadınların Tanıtıcı Özellikleri Soru Formu”	“Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği”nin güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğu, sosyal öğrenme kuramına göre verilmiş eğitimi alan kadınların kadın sağlığı konusunda sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının arttığı belirlenmiştir.
BİLGE Ç. / 2017 (18)	Jinekolojik kanserli kadınlarda PLISSIT modeli doğrultusunda yapılan cinsel danışmanlığın etkinliği	Deneysel (randomize-kontrollü), prospektif araştırma	60 hasta (30 hasta deney, 30 hasta kontrol grubu)	“Hasta Tanılama Formu”, “Cinsel Öykü Formu”, “Kadın Cinsel Memnuniyet Ölçeği”, “Kadın Cinsel Fonksiyon İndeksi”	Deney grubundaki kadınların yaklaşık beşte birinin yeterli düzeyde cinsel işleve sahip olduğu, PLISSIT Modeli doğrultusunda verilen cinsel danışmanlığın kadınların cinsel sağlığını olumlu bir şekilde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 3. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Doktora Tezleri (Devam)

Yazar / Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Kullanılan ölçüm aracı	Sonuç
USLU ŞAHAN F. / 2018 (19)	Mesleklerarası simülasyon eğitiminin jinekolojik onkolojide palyatif bakım yeterliliklerinin kazandırılmasına etkisi	Nitel ve nitel yaklaşımın birlikte kullanıldığı iç içe karma araştırma deseni (Nitel aşaması randomize kontrol müdahale çalışması, nitel aşaması odak grup görüşmeleri)	84 öğrenci (23 öğrenci kontrol grubu, 21 öğrenci yüksek geçerlikle simülasyon grubu, 21 öğrenci hibrit simülasyon grubu, 19 öğrenci yüksek geçerlikte simülasyon+hibrit simülasyon grubu)	“Veri Toplama Formu”, “Palyatif Bakım Konusunda Yeterliliklerinin Belirlenmesine Yönelik Soru Formu”, “Disiplinler Arası Eğitim Algısı Ölçeği”, “Ekip Çalışması Tutumları Ölçeği”, “Mesleklerarası Jinekolojik Onkoloji Palyatif Bakım Simülasyon Uygulaması Kontrol Listesi”, “Yarı Yapılandırılmış Odak Grup Görüşmesi Soru Yönergesi”	Girişimlerden bir hafta sonra çalışmaya katılan öğrencilerin palyatif bakıma ilişkin bilgi ve farkındalıklarının arttığı, ekip çalışmasının önemini daha iyi kavradıkları, lisans eğitim müfredatlarında mesleklerarası eğitimin ve bu eğitimde simülasyon kullanımının önemini anladıkları saptanmıştır.
ÇULHA İ. / 2019 (20)	Jinekolojik onkoloji cerrahisi uygulanan hastalarda yapılandırılmış taburculuk programının hasta bakım sonuçlarına etkisi	Randomize olmayan, kontrol gruplu müdahale araştırma	72 hasta (36 hasta müdahale grubu, 36 hasta kontrol grubu)	“Hasta Gereksinim Belirleme Formu”, “Hasta Tanıtım Formu ve Ev Ziyareti İzlem Formu”, “Kanser Hastası Yaşam Kalitesi Ölçeği”, “Baş etme ve Uyum Süreci Ölçeği”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği”	Jinekolojik onkoloji cerrahisi uygulanan hastalarda yapılandırılmış taburculuk programının, kadınların başa çıkma ve uyum düzeylerini ve yaşam kalitelerini artırdığı saptanmıştır.
AKIN IŞIK R. / 2019 (21)	Jinekolojik kanserle ilişkili lenfödem önlenmesinde egzersiz ve basit lenfatik drenaj uygulamalarının lenfödem gelişimi, alt ekstremit fonksiyonel durum, yaşam kalitesi ve sosyal görünüş kaygısına etkisinin değerlendirilmesi: Randomize kontrollü çalışma	Müdahaleli ön test son test kontrollü deneysel araştırma	69 hasta (18 hasta kontrol grubu, 17 hasta egzersiz grubu, 17 hasta basit lenfatik drenaj grubu, 17 hasta egzersiz+basit lenfatik drenaj grubu)	“Veri Toplama Formu”, “Lenfödeme İlişkin Bilgi Formu”, “Alt Ekstremit Çevre Ölçümü”, “Alt Ekstremit Fonksiyonel Skalası”, “SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği”, “Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği”	Girişim uygulanmayan kadınların yaklaşık beşte birinde lenfödem geliştiği belirlenmiştir. Egzersiz ve lenfatik drenaj uygulamasının lenfödem gelişiminin engellediği, yaşam kalitesini artırarak sosyal görünüş kaygısını azalttığı görülmüştür.

Tablo 3. Jinekolojik Onkoloji ile İlgili Yapılmış Doktora Tezleri (Devam)

Yazar / Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Kullanılan ölçüm aracı	Sonuç
GÖRAL TÜRKÜ S. / 2019 (22)	Watson insan bakım modeline temellendirilmiş refleksoloji uygulamasının jinekolojik kanser hastalarında anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi	Ön test-son test kontrol gruplu tasarıma sahip, prospektif, tek körlü, randomize kontrollü araştırma	62 hasta (31 hasta girişim grubu, 31 hasta kontrol grubu)	“Kişisel Bilgi Formu”, “Beck Anksiyete Ölçeği”, “Beck Depresyon Ölçeği”, “Avrupa Kanser Araştırma ve Tedavi Organizasyonu Yaşam Kalitesi Ölçeği”	Watson İnsan Bakım Modeline göre temellendirilmiş refleksoloji uygulamasının, jinekolojik onkoloji hastası olup kemoterapi alan kadınlarda anksiyete ve depresyonu azalttığı, yaşam kalitesini ise artırdığı saptanmıştır.
AYDIN R. / 2020 (23)	Hemşire tarafından yapılan yaşamı anlamlandırma görüşmelerinin jinekolojik kanser hastalarında travma sonrası gelişim, yaşamda anlam bulma ve spiritüel iyi oluşluk üzerine etkisi	Nicel yaklaşım ve nitel yaklaşımın beraber kullanıldığı iç içe karma araştırma deseni (Nicel aşamada, ilk test - son test düzeni kullanılarak yapılan, prospektif, tek körlü, randomize kontrollü çalışma Nitel aşamada, fenomenolojik çalışma)	68 hasta (34 hasta girişim grubu, 34 hasta kontrol grubu)	“Kişisel Bilgi Formu”, “Travmatik Stres Belirti Ölçeği”, “Travma Sonrası Gelişim Envanteri”, “Yaşamda Anlam Ölçeği, Spiritüel İyi Oluş Ölçeği”, “Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu”	Logoterapiye dayalı yaşamı anlamlandırma görüşmelerinin kadınların travmatik stres belirtisini azalttığı, travma sonrası gelişim ve yaşamda anlam düzeyini artırdığı saptanmıştır. Kadınların; psikolojik olarak rahatladıkları, anlam kaynaklarını ve sorumluluklarını fark ettikleri belirlenmiştir.
İNCİSER PAŞALAK Ş. / 2020 (24)	Kemoterapi alan jinekolojik kanserli hastalarda Semptom Yönetim Modeli'nin etkinliğinin değerlendirilmesi	Randomize kontrollü araştırma	41 hasta (21 hasta müdahale grubu, 20 hasta kontrol grubu)	“Hasta Tanılama Formu”, “Edmonton Symptom Tanılama Ölçeği”, “Avrupa Kanser Araştırma ve Tedavi Organizasyonu Yaşam Kalitesi Ölçeği”, “Modifiye Kısa Cinsel Semptom Kontrol Listesi-Kadın”, “Semptomlara İlişkin Öz Yönetim Formu”	Tedavi ortası ve sonunda müdahale grubundaki kadınların yaşam kalitesi ölçeği puan ortalamaları kontrol grubundaki kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek, Edmonton Symptom Tanılama Ölçeği puan ortalamaları ise anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Müdahale grubundaki kadınların cinsel fonksiyonlardan memnuniyetleri ve sorunlar açısından tedavi süresince anlamlı değişim olmazken, kontrol grubundaki kadınların cinsel fonksiyonlardan memnuniyetlerinde azalma olduğu ve daha fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

konusu olarak jinekolojik kanserlere yoğunlaşılması olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bizim çalışmamızda, jinekolojik onkoloji alanında kadın sağlığı hemşireleri tarafından yapılan ve yalnızca girişimsel olan tezler ele alınmıştır.

Literatürde yapılmış pek çok çalışmada jinekolojik kanser tanılı kadınların maruz kaldığı yoğun tedavi süreçlerinin emosyonel, fiziksel, sosyal ve finansal zorluklara zemin hazırlayarak kadının yaşam kalitesinde her anlamda olumsuzluklar oluşturarak anksiyete, depresyon ve iyi oluşlukta olumsuz etkilenmeye neden olduğu bildirilmiştir (26, 27). Ayrıca, jinekolojik kanserlerin belirtileri ve semptomların tedavisinin cinsel sağlık üzerine etkisi göz ardı edilerek ikinci plana atılsa da cinselliğin kadın yaşamının kalitesini artıran önemli bir boyut olduğu bilinmektedir. Üreme organ kanseri tanılı kadınların, bu hastalığı kadın kimliklerine bir tehdit olarak algılamalarından, beden imajı, cinsiyet rolü ve üreme yeteneği de etkilendiğinden dolayı cinsel sağlık olumsuz etkilendiği bilinmektedir (28, 29). Kamga ve arkadaşlarının (2019), jinekolojik kanserli kadınların uzun vadede yaşam kalitesi, cinsel işlev, sosyal destek, kaygı ve depresyon düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, kadınların yaşam kalitesinin bozulduğu, %82'sinde cinsel işlev bozukluğu olduğu, %37'sinde anksiyete ve %14'ünde depresyon olduğu bildirilmiştir (30). Bizim çalışma sonuçlarımıza bakıldığında; jinekolojik onkoloji ile ilgili hemşireler tarafından yapılan tezlerin üçünde kadınların iyi oluşluk ve yaşam kalitesi düzeylerinin, ikisinde depresyon ve anksiyete durumlarının, birinde cinsel yaşam ve etkileyen faktörlerin incelendiği saptanmış ve genel olarak hastaların yaşam kalitelerinin ve iyi oluşluk düzeylerinin düşük olduğu, cinsel yaşamlarının tanı ve tedavi sonrası olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda; egzersiz ve basit lenfatik drenaj uygulamasının yaşam kalitesini artırdığı; hemşireler tarafından verilen yaşamı anlamlandırma görüşmeleri girişiminin hastaların iyi oluşluk düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğu; geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarının refleksoloji ve progresif kas gevşeme egzersizlerinin beraber uygulandığı hastalarda ağrı, yorgunluk, anksiyete ve depresyonu azalttığı, yaşam kalitesini ise artırdığı; Watson'ın İnsan Bakım Kuramı'na temellendirilmiş refleksoloji uygulamasının depresyonu azaltarak yaşam kalitesini artırdığı; PLISSIT Modeli'ne göre verilen cinsel danışmanlığın cinsel yaşamı olumlu yönde etkilediği saptanmıştır (Tablo 2, Tablo 3).

Jinekolojik kanser farkındalığı; kadınları kanser risklerini nasıl en aza indirecekleri konusunda eğitmek, tanı ve tedavi konusunda erken harekete geçmenin sağlanması anlamına gelmekte ve yapılan pek çok çalışmada kadınların ve sağlık çalışanlarının jinekolojik kanser

konusunda farkındalık düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir (31-33). Özcan ve Demir Doğan'ın (2021) kadınların jinekolojik kanser farkındalığı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla 382 kadın ile yaptıkları çalışmada; kadınların %48,6'sı jinekolojik kanserler hakkında bilgi sahibi olduğu ve bunların yalnızca %16,2'sinin bu bilgiye sağlık personelinin aldıkları bildirilmiştir (34). Bizim çalışma sonucumuzda, değerlendirdiğimiz tezlerin üçünde jinekolojik kanser tanısı almış kadınların ya da bu alanda çalışan ebe ve hemşirelerin farkındalıkları ve bilgi düzeyleri ölçülmüş, genel anlamda farkındalıklarının yetersiz olduğu görülmüştür. Ayrıca, hemşireler tarafından sağlık çalışanlarına ve hastalara verilen danışmanlığın, sosyal öğrenme kuramına temellendirilmiş eğitimin farkındalık düzeyini artırdığı saptanmıştır (Tablo 2, Tablo 3).

Jinekolojik onkoloji tanılı hastalar, hem kanser hastalığının getirmiş olduğu fizyolojik etkiler ile hem de uygulanan tedaviler nedeni ile oluşan semptomları yönetmede güçlük çekebilmektedirler. Literatürde yapılan çalışmalarda, hastaların özellikle kemoterapinin neden olduğu yan etkilerle baş etmede zorluk yaşadıkları ve bu semptomlarla baş edebilmek için geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına başvurdukları bildirilmektedir (35-37). Çalışma sonucumuzda incelenen beş tezin semptom yönetimine odaklandığı ve refleksoloji ile progresif kas gevşeme egzersizlerinin bir arada kullanılmasının hastalarda ağrı, yorgunluk, anksiyete ve depresyonu azalttığı, yaşam kalitesini ise artırdığı; akupresür uygulamasının bulantı-kusmayı azalttığı ve daha az antiemetik kullanılmasının sağladığı; Watson'ın İnsan Bakım Kuramı'na göre verilen hemşirelik bakımının hastalarda semptom yönetimine uyumu artırdığı; hemşireler tarafından verilen eğitimlerin semptomlarla baş etme yeteneği konusunda olumlu yönde değişimler sağlandığı saptanmıştır (Tablo 2, Tablo 3).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu literatür incelemesi bazı sınırlılıklara sahiptir. Bunlardan birisi araştırmaya dahil edilen çalışmalara, sadece araştırmada belirlenen anahtar kelimelerle tarama yapılarak ulaşılmasıdır. Bir başka sınırlılık literatür taramasının online veri tabanında yayınlanan çalışmaları kapsamamasıdır. Ayrıca bu araştırmada incelenen tez çalışmalarının metodolojik kalitesinin incelenememesi de araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

SONUÇ

Çalışmamızda incelenen tezlerin amaçları çeşitlilik göstermekle birlikte, genel olarak jinekolojik onkoloji hastalarının yaşam kalitesi ve iyi oluşluk düzeylerinin, anksiyete ve depresyon durumlarının, kemoterapi sonucu görülen semptom yönetiminin, hastaların cinsel

yaşamının, hastaların ve bakım vericilerin bu konudaki farkındalıklarının araştırıldığı tezlerdir ve çalışma sonuçlarının neredeyse tamamında jinekoonkoloji hastaların bu konularda çeşitli olumsuzluklar yaşadığı ve hemşirelerin çeşitli girişimler ile bu konularda başarı sağladığı görülmüştür. Jinekolojik onkoloji gibi özellikle ele alınması gereken bu alanda, hemşirelerin, hasta ile en fazla vakit geçiren sağlık profesyoneli olarak büyük sorumluluklar üstlendiği aşikardır. Dolayısıyla hasta grubunun, hemşirelerce biyo-psiko-sosyal yönden çok boyutlu şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu alanda hemşireler tarafından yapılan daha fazla deneysel çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Şen S, Başar KF. Kütahya bölgesinde yaşayan kadınların pap smear testi konusundaki farkındalıkları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2018;28(10): 28-36.
- Ergin A, Özdelek R, Dutucu N. 2012-2017 yılları arasında kadınlarda görülen kanser türleri ve dağılımları: Bir üniversite hastanesi örneği. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 2019;5(1): 1-21.
- Sung H, Ferlay J, Siegel RL, Laversanne M, Soerjomataram I, Jemal A, Bray F. Global cancer statistics 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA: a cancer journal for clinicians*. 2021;71(3): 209-249.
- World Health Organization. 2019. Available from: <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates/gheleading-causes-of-death>
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı. 2019. Available from: https://ohsad.org/wp-content/uploads/2021/04/saglik-istatistikleri-yilligi-2019_turkce.pdf
- Oz S. 20 yaş ve üzeri kadınların jinekolojik kanserlere ilişkin bilgi ve farkındalıkları ile etkileyen faktörlerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2021.
- Macdonald D. The oncology nurse's role in cancer risk assessment and counseling, *Semin Oncol Nurse*. 1997;13(2):123-128.
- Turkistanlı EC, Sogukpınar N, Saydam BK, Aydemir G. Cervical cancer prevention and early detection - the role of nurses and midwives. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*. 2003;4(1):15-21.
- Eroğlu K, Koç G. Jinekolojik kanser kontrolü ve hemşirelik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2014;1(2): 77-90.
- Başoğlu M. Lezbiyen veya biseksüel kadınlarda kadın kanserlerine yönelik eğitimin jinekolojik kanser farkındalığına ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2021.
- Karaman R. Vulva kanseri ve kendi kendine vulva muayenesine yönelik planlı eğitimin kadınların bilgi ve tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2020.
- Taşpınar A. Jinekolojik kanserli hastalarda kemoterapiye bağlı gelişen bulantı-kusma üzerine akupresürün etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2006.
- Demirsoy G. Jinekolojik onkoloji hastalarında kemoterapiye bağlı semptomların yönetimi. Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- Beydağ KD. Jinekolojik Onkoloji hemşirelik uygulamalarına ilişkin akış şemalarının geliştirilmesi ve Alana uyarlanması. Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2010.
- Alan H. Jinekolojik kanser hastalarında kemoterapi tedavisi sürecinde uygulanan progresif kas gevşeme egzersizleri ve refleksolojinin ağrı, yorgunluk, anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesi üzerine etkisi; randomize kontrol çalışması. Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- Teskereci G. Jinekolojik kanseri olan kadınlarda Watson'ın insan bakım kuramına temellendirilmiş hemşirelik bakımının semptom yönetimi, umudu destekleme ve yaşamda anlam bulmaya etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2016.
- Dal NA. Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve sosyal öğrenme kuramına dayandırılan planlı bir eğitim ile farkındalığın artırılması. Doktora tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2017.
- Bilge Ç. Jinekolojik kanserli kadınlarda PLISSIT modeli doğrultusunda yapılan cinsel danışmanlığın etkinliği. Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2017.
- Uslu Şahan F. Mesleklerarası simülasyon eğitiminin jinekolojik onkolojide palyatif bakım yeterliliklerinin kazandırılmasına etkisi. Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2018.
- Çulha İ. Jinekolojik onkoloji cerrahisi uygulanan hastalarda yapılandırılmış taburculuk programının hasta bakım sonuçlarına etkisi. Doktora tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Akın Işık R. Jinekolojik kanserle ilişkili lenfödem önlenmesinde egzersiz ve basit lenfatik drenaj uygulamalarının lenfödem gelişimi, alt ekstremité fonksiyonel durum, yaşam kalitesi ve sosyal görünüş kaygısına etkisinin değerlendirilmesi: Randomize kontrollü çalışma. Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Türkçü Göral S. Watson insan bakım modeline temellendirilmiş refleksoloji uygulamasının jinekolojik kanser hastalarında anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi. Doktora tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Aydın R. Hemşire tarafından yapılan yaşamı anlamlandırma görüşmelerinin jinekolojik kanser hastalarında travma sonrası gelişim, yaşamda anlam bulma ve spiritüel iyi oluşluk üzerine etkisi. Doktora tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2020.
- İnciser Paşalak Ş. Kemoterapi alan jinekolojik kanserli hastalarda Semptom Yönetim Modeli'nin etkinliğinin değerlendirilmesi. Doktora tezi, İstanbul: Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2020.
- Girgenç S, Çalışkan İ, Sevil Ü. Türkiye'deki hemşirelerin jinekolojik kanserler ile ilgili yaptığı yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*. 2015;2(20): 26-38.
- Arıkan F, Körükçü Ö, Artuk Uçar M, Özcan K, Sezgin Göksu S, Coşkun HŞ. Kanser hastalarına bakım verenlerin sosyal destek düzeyleri ve yaşam kalitesi. *Akdeniz Tıp Dergisi*. 2019;5(3): 398-407.
- Özcan K, Pinar G. Jine-onkolojik hastalarda kemoterapi sürecindeki uğraş seçimlerinin günlük yaşam aktiviteleri, anksiyete ve depresyon üzerine etkisi. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021; 4(1):65-76.
- Bilge Ç, Yılmaz B, Oskay Ü. Jinekolojik kanserli kadınların brakiterapi sonrası cinsel işlevinin değerlendirilmesi ve cinsel danışmanlık. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2019; 28(3): 210-215.
- Körükçü Ö, Arıkan F, Küçükçakal A, Coşkun HŞ. Kemoterapi tedavisi gören kanser hastalarının cinsellik algılarının ve cinsel bakım gereksinimlerinin belirlenmesi. *Akdeniz Tıp Dergisi*. 2018;4(1): 25-34.
- Kamga AM, Dumas A, Joly F, Billa O, Simon J, Poillot ML, Dabakuyo Yonli TS. Long-term gynecological cancer survivors in cote d'or: health-related quality of life and living conditions. *The Oncologist*. 2019; 24(7): 490.
- Kaya Şenol D, Polat F, Doğan M. Jinekolojik kanser farkındalığı: üreme çağı ve postmenopozal dönem kadınlar. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2021;15(1): 56-62.
- Nursel AD, Akkuzu G, Şen YÇ. Ufuk Üniversitesi kadın çalışanlarının jinekolojik kanser farkındalığının incelenmesi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;3(2):91-99.
- Durmaz S, Özvurmaz S, Adana F, Kurt F. Kadınlarda serviks kanserinin tanısına ilişkin tutum ve düzenli jinekolojik muayene ilişkisinin kesitsel olarak değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2021;5(1):26-36.
- Özcan H, Doğan MD. Gynecological cancer awareness among women. *Indian Journal of Gynecologic Oncology*. 2021;19(1): 1-9.

35. Düzen KÖ, Korkmaz M. Kanser hastalarında, semptom kontrolü ve tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2015;8(2): 67-76.
36. Yılmaz S, Vural G. Determining the relationship between perceived social support levels and chemotherapy symptoms in women with gynaecological cancer. Bezmialem Science. 2021;9(3): 326-334.
37. Selçuk AK, Şen Ö. Jinekolojik kanserlerde kullanılan tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemleri. Izmir Democracy University Health Science